

Črnogorski minister Petrović z ženo.

Črnogorski vojvoda.

je tista volja steber njegovega modroslovnega sestava. Je-li to kak demon? Človek bi skoraj mislil, da; zakaj neumrljiva je, mogočna tudi. Najlože bi se še sprijaznili z mislijo, da je isto, kar imenujejo neizpremenljivi prirodni zakon. Vendar iz vsega nauka sledi, da Schopenhauer ni mislil na prirodni zakon, zato je ta volja nekaka mistična prikazen, kakor je sploh vsa njegova filozofija zavita v misticizem.

Teško se prepričamo tudi o tem, da bi naše življenje ne bila dobrot. Razven nadzemskih vzorov sploh ne poznamo večje dobrote, kakor je življenje z zdravjem, mladostjo in svobodo vred. Čeprav si to dobrotu le domišljamo, dovolj je: nam je dobrotu, saj jo tudi občutimo vsak trenutek.

Sploh pa je nelogično trditi, da je naš svet najslabši, kakor je nelogično, če ga optimisti, na primer Leibnitz, imenujejo najboljšega izmed vseh svetov, kar jih more biti. Saj poznamo le jeden svet, znan nam je površno odlomek zgodovine le tega sveta. Dokler nam pa še kak drug svet in njega zgodovina nista znana, tudi nimamo vzroka, da bi ga z drugim primerjali. Torej je vsako primerjanje v tem oziru nezmiselno. Recimo tudi, da bi bil naš svet slab, zakaj pa bi bil najslabši izmed vseh? Kako pa to vedó? Na kaj se opirajo, ako tako učé?

Pameten človek ne more tajiti, da človeštvo v istini napreduje in se v mnogih ozirih obrača

na boljše, čeprav včasih v drugih na slabše. Družina in država nam dajeta potrebno zaslombo in podporo v življenju; tu ne veljata več pest in kij, ampak na moralni podlagi sloneča pravica.

Res je sicer, da z napredkom nastopajo tudi nove potrebe, na drugi strani je pa istotako res, da napredek odpira nove vire človeškemu razveseljevanju in sreči. „Divjak“ nima sicer toliko potreb kolikor izobraženec, pa tudi ne toliko virov razveseljevanja kakor ta; idealna čustva prijetnosti, izvirajoča iz duševnega delovanja, so mu do mala neznana, in prav ta mislečemu izobražencu oslajajo življenje bolj kakor vse drugo.

Če bi pa hoteli ugovarjati Schopenhauerju, zatrjujočemu, da vse dejanje in nehanje človeško izvira iz golega egoizma, samoljubja, bil bi to prav za prav prepir o pojmu besede egoizem. Njemu je namreč egoizem nagon, zaradi katerega hrepenimo po sreči in zadovoljnosti. Ako pridevamo besedi ta pojem, potem nahajamo samoljubje res za vsakim, istinito še tako blagim činom. Tako podpiramo siromake, ker se nam smilijo; čustvo usmiljenja pa nam povzroča notranji nemir, in tega neprijetnega stanja se hočemo otresti tedaj, ko svojemu bližnjemu v toliko pomoremo, da nam ne vzbuja več usmiljenja. Istotako se domoljub žrtvuje za svojo domovino, da bi jo oslobodil in se